

istorie contemporană

THIERRY WOLTON (n. 1951), jurnalist de formație, este și scriitor, eseist și istoric. A publicat mai multe cărți dedicate relațiilor internaționale și vieții politice franceze. Manifestă un interes special pentru istoria regimurilor comuniste, atât ca profesor la École Supérieure de Commerce din Paris, unde ține cursuri despre Războiul Rece, cât și ca autor: *Vivre à l'Est* (1977), *Culture et pouvoir communiste*, (1979; cu Natașa Diujeva), *La France sous influence. Paris-Moscou, 30 ans de relations secrètes*, (1997), *Rouge-brun. Le mal du siècle* (1999), *Le grand bluff chinois. Comment Pékin nous vend sa „révolution“ capitaliste* (2007). În România este cunoscut încă din 1992 grație volumului *KGB-ul în Franța*, apărut în traducere la Editura Humanitas, care oferă acum publicului românesc cea mai recentă lucrare a lui Wolton despre teribila poliție politică din Rusia.

THIERRY WOLTON

KGB-UL LA PUTERE
SISTEMUL PUTIN

Traducere din franceză de
GABRIELA CIUBUC

HUMANITAS

BUCUREȘTI

Pentru Natașa Diujeva (1949–1990),
care m-a ajutat să înțeleg.

Din nou despre KGB

Nu mă gândeam că voi reveni atât de curând asupra Comitetului Securității Statului, mai bine cunoscut sub sigla sa de „KGB“. După mai multe cărți consacrate metodelor subversive ale poliției secrete și ale serviciilor de informații sovietice, ajunseseam, cam de un deceniu, să abandonez acest câmp de investigație, dată fiind lipsa vreunor elemente noi¹. Prăbușirea URSS și dispariția țărilor comuniste din Europa ar fi trebuit să facă din KGB un subiect de domeniul trecutului, care, pentru a fi reînviat, are nevoie de arhive inedite, de fapte necunoscute, de date originale. Cum am petrecut mult timp în Rusia postsovietică a anilor 1990, în căutarea de informații exact despre acest subiect, am putut vedea cum îi seca izvorul. Țara a trăit o scurtă perioadă de deschidere a dosarelor ei secrete, puțin după căderea sistemului, însă ele s-au închis repede, încununând, din nou, cu un nimb de mister KGB-ul.

La vremea aceea, m-am îndoit că (re)punerea la secret a documentelor abia dezvăluite însemna că poliția secretă redobânda putere undeva în culise. Eram departe de a-mi închipui în ce măsură acest lucru era adevărat. Comitetul Securității Statului și-a schimbat denumirea (poartă, de atunci, numele de Serviciul Federal de Securitate sau FSB), URSS a dispărut, iar

1. Lucrările în cauză sunt: *Le KGB en France* (1986), *Les Visiteurs de l'ombre*, scrisă în colaborare cu Marcel Chalet (1990), *Le Grand Recrutement* (1993) și *La France sous influence* (1997), toate publicate la Grasset.

comunismul nu mai este ideologia profesată de Rusia în mod oficial; cu toate acestea, oamenii KGB-ului sau, în orice caz, moștenitorii lor direcți sunt cei ce conduc acum Moscova. Nu mai e vorba de trecut, ci de un prezent, vai, atât de real!

Pe durata unui deceniu, între 1990 și 2000, Rusia a cunoscut bulversări nemaivăzute. Această țară a trecut de la un sistem comunist, condus de Gorbaciov, la regimul autocrat pe care îl cunoaștem astăzi prin Putin, cu o fază de tranziție sub guvernarea lui Elțin, în care Kremlinul s-a exersat, fără succes, capitalismul și democrația. Lucrarea de față descrie aceste evenimente, în încercarea de a înțelege logica, chiar inteligența – termen potrivit, atunci când ai de-a face cu profesioniștii din domeniul serviciilor de informații, care sunt și actorii principali ai acestei epopei.

KGB-ul și succesorul său, FSB, se află în centrul acestei povestiri. Ele două îi sunt firul conducător. Din punctul meu de vedere, aceasta nu are nici o legătură cu vreo viziune polițienească, chiar dacă este ușor, dar primejdios, să cedezi unei asemenea tentații, atunci când te apleci asupra culiselor istoriei. În perioada Uniunii Sovietice, KGB-ul constituia osatura, scheletul pe care se rezema sistemul. Rolul său s-a accentuat pe măsură ce regimul comunist s-a dezintegrat, mai înainte de a dispărea. Șefii serviciilor secrete, primii care au înțeles că viitorul Uniunii Sovietice avea zilele numărate, s-au aflat în avanposturi, spre a propune reforme, și în spatele scenei, spre a le pune în aplicare. Prin *glasnost* și *perestroika*, Mihail Gorbaciov a aplicat programul pe care Comitetul Securității Statului îl pusese la punct înainte ca el să devină numărul unu sovietic. Acest plan a eșuat atunci când procesul de modernizare le-a scăpat din mâini acestor neexperimentați reformatori, din motive pe care le voi explica. KGB-ul a dorit să salveze URSS, dar a văzut pierind regimul sovietic odată cu sosirea lui Boris Elțin la putere, un electron liber, pentru scurt timp, totuși.

De-a lungul anilor '90, Rusia părea să se cufunde într-un mare haos, care a fost, totuși, singurul moment de libertate pe care această sărmană țară și poporul ei l-au cunoscut în decurs de un secol. Oamenii KGB au profitat de acest lucru pentru a-și înainta pionii, pentru a îmbrobodi fragila „democrație” rusă, pentru a se face indispensabili în anarhia generală. Aveau nevoie să recupereze puterea pe care o pierduseră odată cu prăbușirea Uniunii Sovietice, în 1991. Putin a întreprins această restaurație fără ezitare, cu ajutorul unor instrumente redutabile, de care KGB-ul încă dispunea. Redobândirea puterii s-a produs cu lacrimi și sânge; nimic nu-i putea opri pe acești oameni în dorința lor de recucerire.

Evenimentele dramatice pe care Rusia le-a cunoscut de-a lungul acestor ani nu ar avea nimic cu adevărat neliniștitor, dacă ele s-ar fi petrecut în cine știe ce republică bananieră a Americii Centrale. Dar toate acestea au avut loc în cea mai mare țară din lume, înzestrată cu un excepțional potențial de materii prime și care se întâmplă să fie, în plus, vecina noastră. Nu poți rămâne indiferent față de ceea ce s-a petrecut în această țară și încă și mai puțin față de ceea ce este pe cale să devină. Rusia a fost antrenată într-un vârtej de intrigi, acoperită de o tornadă de miliarde de dolari, victimă a unui val de violențe datorate unor mize mai degrabă financiare decât politice. În această privință, vremurile chiar s-au schimbat. Ieri, oamenii KGB-ului luptau în numele unei ideologii în care poate nu mai credeau, dar pe care și-o însușiseră. Continuatorii lor se bat pentru conservarea unor privilegii inimaginabile pentru cei mai mulți dintre noi. Ei dețin în mâinile lor mai multe mijloace decât a avut vreodată Comitetul Securității Statului, chiar în momentele cele mai negre ale terorii staliniste. Acum, când puterea îi aparține în exclusivitate, KGB/FSB nu mai are de dat nimănui socoteală.

Aducerea la lumină a cauzei și a modului în care s-a produs această extraordinară ascensiune este motivul pentru care am reînceput să scriu pe această temă.

KGB, FSB și derivatele

Serviciile secrete ale Uniunii Sovietice au purtat mai multe denumiri de-a lungul istoriei lor: CEKA, GPU, NKVD... Sigla KGB, apărută în 1954, este utilizată aici în sens generic, pentru ușurarea lecturii. Ea acoperă vechile denumiri ale serviciului și, deopotrivă, pe cele ale altor organizații, precum GRU, Serviciul de Informații Militare. Remarca este valabilă și pentru FSB, noul nume al KGB, de la prăbușirea URSS, în 1991, care trebuie înțeles într-o accepțiune largă, înglobând în special Serviciul de Informații Externe, așa-numitul SVR. Aceste structuri de forță, cum spun rușii, mai pot fi desemnate și ca „organele [de securitate]“ sau „Lubianka“ – de la numele locului în care se înalță sediul fostului KGB –, termeni a căror semnificație le este conferită încă de la prima utilizare. Funcționarii acestor servicii sunt de obicei numiți „cekiști“ sau „siloviki“, după cum vom explica pe parcursul povestirii. Majoritatea acestor denumiri contează, în esență, foarte puțin. E suficient să știm că toate aceste organizații desemnează nebuloasa serviciilor secrete aflate astăzi la putere în Moscova, că membrii acestora aparțin clanului care conduce de acum Rusia.

Cuprins

<i>Din nou despre KGB</i>	7
<i>KGB, FSB și derivatele</i>	11
Partea întâi: KGB-ul intră în joc.....	13
<i>Fiii spirituali</i>	20
<i>Cucerirea puterii</i>	25
<i>Cu capul înainte</i>	33
<i>Scenariul ratat</i>	41
<i>Ultima carte</i>	46
Partea a doua: KGB-ul pierde mâna	59
<i>Criminalizarea economiei</i>	66
<i>Cancerul cecen</i>	78
<i>Apariția oligarhilor</i>	88
<i>Marele talcioc</i>	98
<i>Sfânta familie</i>	108
Partea a treia: FSB-ul umflă potul	123
<i>Strategia tensiunii</i>	133
<i>Verticala puterii</i>	148
<i>Confiscarea Casei Rusia</i>	162
<i>Noii oligarhi</i>	184
<i>Citadela asediată</i>	193
Să ne fie frică de Rusia lui Putin?	203
Anexe.....	217
Indice de nume	229